

Marta Młyńska

Uczenie przez nauczanie, czyli jak się uczyć, żeby się nauczyć

Tekst: **Marta Młyńska**

Nauczyciel dyplomowany języka niemieckiego z wieloletnim stażem. Obecnie pracuje w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych w Sierakowicach. Trener, egzaminator maturalny i gimnazjalny z zakresu języka niemieckiego, stypendystka Goethe-Institut w Warszawie, laureatka i finalistka konkursów o zasięgu ogólnopolskim organizowanych m.in. przez Goethe-Institut i Ośrodek Rozwoju Edukacji. Pełniła funkcję przewodniczącej wojewódzkiej komisji konkursowej Wojewódzkiego Konkursu Języka Niemieckiego dla gimnazjów i oddziałów gimnazjalnych województwa pomorskiego i lidera sieci nauczycieli języków obcych w powiecie kartuskim w ramach wspomagania pracy szkół. Współpracuje m.in. z Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku i Ośrodkiem Rozwoju Kompetencji Edukacyjnych. Autorka artykułów w prasie branżowej. Prowadzi szkolenia dla nauczycieli, aktywnie bierze udział w warsztatach metodycznych i kursach doszkalających.

Konsultacja merytoryczna:

Katarzyna Leśniewska

Redakcja i korekta:

Małgorzata Skibińska

Projekt okładki:

Barbara Jechalska

Redakcja techniczna i skład:

Małgorzata Skibińska

Warszawa 2018

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji

Creative Commons – Uznanie Autorstwa – Użycie Niekommercyjne (CC-BY-NC)

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Aleje Ujazdowskie 28

00-478 Warszawa

tel. 22 345 37 00

www.ore.edu.pl

Spis treści

Wstęp	Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.
A co to właściwie jest ten LdL? Wprowadzenie do metody	5
Warsztaty metodyczne	6
Wprowadzenie metody LdL – cienie i blaski.....	7
Wpływ LdL na rozwój kluczowych kompetencji uczniów, ewaluacja i rekomendacje	8

Wstęp

W roku szkolnym 2014/2015 w powiecie kartuskim w ramach projektu „System wspierania rozwoju szkół w powiecie kartuskim” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (Priorytet III. Wysoka jakość systemu oświaty, działanie 3.6. Kompleksowe wspomaganie szkół, tytuł: System wspierania rozwoju szkół w powiecie kartuskim) wdrożono 11 rocznych programów wspomagania (RPW) oraz stworzono 14 sieci nauczycielskich dla szkół i przedszkoli z terenu powiatu kartuskiego. Przedmiotem zamówienia było świadczenie usług polegających na przeprowadzeniu zajęć eksperckich dla nauczycieli w ramach projektu. Jedną z sieci przedmiotowych była Sieć IX „Sieć nauczycieli języków obcych”, której byłam koordynatorem. Do moich zadań i obowiązków należało m.in. zapewnienie ekspertów, konsultantów i fachowców z dziedziny, jaką jest metodyka nauczania języka obcego, oraz do przeprowadzanie konsultacji, warsztatów metodycznych dla nauczycieli języków obcych zapisanych do sieci. Spotkania miały mieć charakter forum nauczycieli języków obcych wszystkich etapów nauczania, którzy zadeklarują uczestnictwo w spotkaniach sieci ze względu na chęć poszerzenia swego doświadczenia zawodowego w formie współpracy z innymi nauczycielami.

Podczas spotkań sieci nauczycieli języków obcych mogliśmy uczestniczyć w kilku warsztatach metodycznych z ekspertem, dr Małgorzatą Ekiert, która wprowadziła nas w meandry sprawności językowych i zwiększenia motywacji ucznia na lekcji języka obcego. Jako lider sieci przeprowadziłam również kilka spotkań dla nauczycieli języków obcych dotyczących pracy z TIK (technologie informacyjno-komunikacyjne), CLIL (ang. Content and Language Integrated Learning) i metodą LdL (uczenie przez nauczanie). Moja macierzysta placówka realizowała projekt „Odnaka jakości Schule im Wandel – Zmieniająca się szkoła” (Goethe Institut, ORE), którego celem było stworzenie polskim szkołom możliwości rozwoju w kilku obszarach:

- aktywizujące metody pracy z uczniem,
- kształcenie kompetencji kluczowych,
- wspieranie wielojęzyczności i kreatywne korzystanie z technologii informacyjno-komunikacyjnych,
- przejmowanie przez uczniów inicjatywy oraz otwarcie szkoły na zewnątrz.

Tym samym została ona zobligowana do przeprowadzenia przez nauczycieli języka niemieckiego zajęć metodą LdL. Z tego powodu postanowiłam przeprowadzić szkolenie dla nauczycieli języków obcych dotyczące m.in. właśnie tej metody. Dobrze wprowadzona i zastosowana może mieć ogromny wpływ na krytyczne myślenie naszych uczniów, ich autorefleksję, poczucie własnej wartości, chęć podejmowania nowych wyzwań, innowacyjność i poszukiwanie nowatorskich oraz kreatywnych rozwiązań.

A co to właściwie jest ten LdL? Wprowadzenie do metody

LdL (niem. Lernen durch Lehren) to metoda prowadzenia lekcji, w której rolę nauczyciela przejmują jego uczniowie. Prowadzący uczeń ustala wraz nauczycielem tematykę zajęć, cele, formy i metody pracy, samodzielnie przygotowuje przebieg lekcji i niezbędne materiały.

Twórcą metody LdL jest niemiecki nauczyciel języka francuskiego Jean-Pol Martin.

Ogólne założenia stosowania metody Lernen durch Lehren:

- zadaniem ucznia prowadzącego jest zorganizowanie zajęć tak, aby pozostali uczniowie byli maksymalnie aktywni,
- w LdL uczniowie uczą uczniów, nauczyciel pomaga, gdy zachodzi taka konieczność,
- uczniowie mają suwerenność w doborze metod i form nauczania oraz wykorzystywanych narzędzi,
- uczniowie dydaktyzują materiał (ciekawe zadania, różnorodność form pracy),
- nauczyciel wspiera uczniów w fazie przygotowania zajęć,
- po zakończonych zajęciach lub cyklu zajęć nauczyciel omawia przebieg lekcji, następuje autorefleksja ucznia.

Zalety metody:

- 80 proc. czasu to uczniowie mówią na lekcji,
- najbardziej efektywny sposób zapamiętywania danego materiału,
- wielostronne omówienie, inny przekaz, często dużo bardziej przemawiający do uczniów,
- większy stopień opanowania materiału,
- brak lęku uczniów przed krytyką i zadawaniem pytań,
- wspieranie samodzielności i autonomii ucznia,
- analiza informacji i krytyczne, kreatywne myślenie,
- wzrost motywacji uczniów do nauki,
- rozwój kompetencji kluczowych,
- dowartościowanie uczniów oraz wzrost ich zaangażowania, rozwijanie komunikacji społecznej.

Zalety lekcji LdL:

LdL jest aktywną metodą nauczania. Uczniowie uczą się:

- przez działanie, rozwiązywanie problemów, dochodzenie do reguł,
- planowania, prezentowania,
- współpracy w grupie,
- komunikacji, organizowania pracy własnej i innych.

Zadanie przygotowania i przekazania materiału dydaktycznego innym rozwija takie cechy, jak:

- odpowiedzialność,
- kreatywność, przedsiębiorczość,
- samodzielność, inicjatywność,
- umiejętność planowania i komunikacji.

Nauczyciel:

- jest odciążony z obowiązku przygotowania zajęć i ciągłego sprawdzania stopnia opanowania wiedzy,
- może lepiej kontrolować i oceniać wiedzę swoich uczniów.

Warsztaty metodyczne

Jak już wcześniej wspomniałam, w październiku 2015 r. postanowiłam przeprowadzić warsztaty metodyczne dla nauczycieli języków obcych w mojej macierzystej placówce, Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych w Sierakowicach. Do podstawowych celów szkolenia należały:

- podniesienie efektywności i atrakcyjności nauczania języków obcych,
- zmiana stereotypowego myślenia i podejścia nauczycieli do podziału ról na lekcji,
- kształtowanie umiejętności opracowania własnych konspektów/scenariuszy lekcji do zajęć LdL,
- zastosowanie najważniejszych założeń lekcyjnych podczas konstruowania zajęć tą metodą. Chciałam przekonać nauczycieli o walorach metody Lernen durch Lehren i zachęcić ich do wprowadzenia jej założeń do praktyki szkolnej.

Warsztaty rozpoczęły się od burzy mózgów dotyczącej metody LdL. Wypisywaliśmy skojarzenia, uzupełniając swoją wiedzę dzięki informacjom z materiału filmowego. Następnie porównywaliśmy typową lekcję języka obcego oraz lekcję prowadzoną metodą LdL. Pracowaliśmy z materiałem filmowym, a nauczyciele w grupach zastanawiali się nad wadami i zaletami metody. Uczestnicy warsztatów określali również poszczególne kroki prowadzące do efektywnego przeprowadzenia lekcji metodą LdL. Następnie z puli tematów wybierali ich zdaniem te najciekawsze i najlepiej nadające się do przeprowadzenia na lekcji przez uczniów oraz dokonali autorefleksji na temat swoich zajęć i ewentualnego wprowadzania metody LdL do praktyki szkolnej. Nauczyciele entuzjastycznie wyrażali się o samej metodzie, a ja wraz z drugą nauczycielką języka niemieckiego postanowiłyśmy rozpocząć cykl lekcji z zastosowaniem tej metody.

Wprowadzenie metody LdL – cienie i blaski

Na początku wraz z drugą germanistką postanowiliśmy rozreklamować metodę LdL w klasach zarówno w liceum, jak i technikum. Opowiedziałyśmy o walorach metody, możliwości rozwoju dla uczniów i zajęcia miejsca po drugiej stronie biurka oraz zdobyciu nowych doświadczeń. Dałyśmy uczniom możliwość prowadzenia lekcji w tandemie. Zgłosiło się wielu chętnych. Postanowiliśmy, że w każdym miesiącu zostaną przeprowadzone 3–4 lekcje, a wybór tematów pozostawimy uczniom. Około tygodnia przed każdą z nich spotykałyśmy się z uczniami, którzy mieli prowadzić lekcję, omawiałyśmy jej etapy, pytałyśmy o ich wizję dotyczącą jej przeprowadzenia, rodzaje ćwiczeń, jakie chcieliby wprowadzić itp. Po najważniejszych ustaleniach uczniowie mieli zastanowić się ostatecznie nad formami i metodami pracy (wyjaśniłyśmy oba aspekty) i za kilka dni przedstawić nam swój scenariusz zajęć oraz gotowe ćwiczenia.

Uczniowie w bardzo kreatywny sposób podeszli do zadania i niejednokrotnie pozytywnie nas zaskoczyli. Tworzyli ćwiczenia interaktywne w różnych aplikacjach, np. LearningApps, Kahoot!, Quizlett, prezentacje multimedialne, prezentacje Prezi i in. Wiele razy ich pomysły były zaskakujące, innowacyjne i nietypowe, a w praktyce bardzo dobrze się sprawdzały. Z reguły wybierali tematy lekcji związane z kształtowaniem umiejętności słuchania i czytania lub wprowadzaniem słownictwa na dany temat, np. czasu wolnego, przebiegu dnia, problemów nastolatków, techniki, sportu itp.

Po każdej lekcji zarówno prowadzący, jak i pozostali uczniowie wypełniali ankiety ewaluacyjne. Poza tym nowy „nauczyciel” miał okazję porozmawiać ze swoim nauczycielem o wrażeniach i emocjach towarzyszących mu podczas prowadzenia lekcji.

Z mojego punktu widzenia (i koleżanki) nasz „eksperyment” z metodą LdL niewątpliwie się udał! Uczniowie nie tylko mieli możliwość sprawdzenia się w nowej roli, ale często pozbycia się też strachu przed wystąpieniami publicznymi, wyjścia ze strefy komfortu. Dzięki przygotowaniom do prowadzenia lekcji poszerzyli swój zakres słownictwa, łatwiej i szybciej opanowali nowe struktury gramatyczno-leksykalne. Za sprawą nauczania innych mieli okazję stworzyć własne ćwiczenia oraz przygotować materiały dydaktyczne. Uczniowie mogli wykazać się większą samodzielnością, dostali wolną rękę, ich koncepcje w większości spotkały się z akceptacją i bardzo dobrym przyjęciem kolegów i koleżanek z klasy.

W pracy metodą LdL my, nauczyciele, jesteśmy odciążeni, prowadzący lekcję uczniowie zadowoleni z nowej roli, a klasa pozytywnie zaskoczona, zmotywowana i chcąca współpracować.

Jeżeli chodzi o wady pracy metodą LdL, moim zdaniem do ewentualnych mogłyby należeć:

- czas, który należy poświęcić na spotkania z uczniami (omówienie lekcji przed i po),
- uzbrojenie się w cierpliwość i przymknięcie oka na błędy uczniów.

Wpływ LdL na rozwój kluczowych kompetencji uczniów, ewaluacja i rekomendacje

W sumie w roku szkolnym 2014/2015 w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych w Sierakowicach zrealizowano w różnych klasach 30 jednostek lekcyjnych języka niemieckiego metodą *Lehren durch Lernen* (LdL) oraz fakultatywnie zajęcia języka polskiego.

(3 godz. lekcyjne z klasą I LO).

Podsumowanie ankiet uczniów prowadzących lekcje metodą LdL

Tab. 1. Karta informacji zwrotnej *Lernen durch Lehren*

Czy przed przeprowadzeniem lekcji nastąpiło spotkanie przygotowawcze z nauczycielem?	☐ tak – 100 proc.
Kto decydował o wyborze metod, form pracy i pomocy stosowanych podczas lekcji?	☐ nauczyciel i uczeń – 100 proc.
Czy podczas lekcji zrealizowano wszystkie zaplanowane cele?	☐ tak – 80 proc. ☐ nie – 20 proc.
Czy nauczyciel omówił z uczniem przebieg lekcji po jej zakończeniu?	☐ tak – 100 proc.
Która faza stanowiła dla mnie największą trudność i jak ją pokonałem? (można podać kilka przykładów z uzasadnieniem)	- wprowadzenie do tematu zajęć – stresujące, wymagające dużej koncentracji i pewności, że wszyscy zrozumieli temat – 53 proc. - sprawdzenie poziomu wiedzy uczniów: problemy w sformułowaniu pytań pomocniczych czy naprowadzeniu uczniów na właściwą odpowiedź – 25 proc. - ćwiczenia utrwalające wprowadzony materiał: brak pewności dotyczący wystarczającej ilości ćwiczeń utrwalających – 15 proc.
Czego nauczyłem się podczas planowania zajęć? (można podać kilka przykładów)	- jak prowadzić efektywnie lekcję języka obcego – 80 proc. - jak wprowadzać nowe słowa – mimika, gesty, kontekst – 35 proc. - tłumaczenia nowego słownictwa z języka niemieckiego na niemiecki – 29 proc. - z jakich faz/etapów powinna się składać dobra lekcja – 26 proc. - jak trudna jest praca nauczyciela – 25 proc. - nowe słownictwo powinno być odpowiednio wprowadzone, omówione i potem ćwiczone/utrwalone – 25 proc.

Czego nauczyłem się podczas prowadzenia zajęć? (można podać kilka przykładów)	• nowych słówek i zwrotów – 90 proc. • nauczyłem się większej samodzielności, nowych metod uczenia się – 87 proc. • radzenia sobie ze stresem – 70 proc. • zorganizowania, planowania, przewidywania – 60 proc. • wyrozumiałości i zrozumienia wobec „moich uczniów”, pracy w grupie – 50 proc. • dobrej wymowy nowego słownictwa – 26 proc.
Co było dla mnie powodem do szczególnej satysfakcji po zakończeniu lekcji? (można podać kilka przykładów)	• zdobycie nowych doświadczeń – 90 proc. • możliwość wykazania się swoją pomysłowością – 87 proc. • zadowolenie kolegów i koleżanek z pracy na lekcji – ich motywacja – 85 proc. • zrealizowanie celu lekcji i przeprowadzenie wszystkich ważnych ćwiczeń – 85 proc. • nauczenie się wielu nowych rzeczy dzięki przygotowaniu do lekcji – 80 proc. (planowania, tworzenia ćwiczeń, panowania nad stresem) • przekazanie nowej wiedzy kolegom i koleżankom w ciekawy sposób – 78 proc. • duża aktywność kolegów i koleżanek z klasy – 76 proc. • pozytywna atmosfera na lekcji – 75 proc.

Wzór ankiety stworzonej na potrzeby realizacji projektu „Schule im Wandel” (Goethe Institut, ORE)

Na podstawie ankiet można wyciągnąć wnioski, że uczniowie prowadzący lekcję metodą LdL podeszli do zadania bardzo świadomie. Zastosowali wszystkie fazy lekcji, starali się odnaleźć w nowej roli, podzielić się ze swoimi kolegami wiedzą i umiejętnościami, byli świadomi celu lekcji oraz dążyli do jego realizacji. Samo prowadzenie lekcji przyniosło im wiele profitów. Młodzież uświadomiła sobie, jak łatwiej i skuteczniej może opanować nowe struktury gramatyczno-leksykalne i poszerzyć swój zasób słownictwa. Uczniowie stali się bardziej samodzielni, mieli większą autonomię i wpływ na przygotowanie materiałów do lekcji oraz kształtowanie całego procesu. Wielu z nich bardziej uwierzyło w siebie, swoje możliwości i umiejętności, a dzięki pozytywnej informacji zwrotnej ze strony innych uczniów i nauczyciela mogli wykazać się większą przedsiębiorczością i innowacyjnością. Do istotnych kwestii na pewno można zaliczyć zdobytą przez wielu uczniów umiejętność oceny własnych mocnych i słabych stron (autorefleksja), oceny ryzyka i podejmowania go w uzasadnionych przypadkach (wydłużenie lub skrócenie jednej z faz lekcji, zastosowanie innych ćwiczeń niż zaplanowane).

Podsumowanie ankiet uczniów biorących udział w lekcjach prowadzonych przez uczniów**Tab. 2.** Karta informacji zwrotnej Lernen durch Lehren

Jaką rolę podczas zajęć pełnił nauczyciel?	☐ obserwował – 95 proc. ☐ włączał się w prowadzenie – 5 proc. ☐ był głównym prowadzącym – 0 proc.
Czy rozumiałeś cel lekcji?	☐ tak – 100 proc.
Czy twoim zdaniem podczas lekcji zrealizowano wszystkie zaplanowane cele?	☐ tak – 96 proc.
Oceń w szkolnej skali 1–6 atmosferę panującą podczas lekcji.	Średnia: 5,6
Oceń w szkolnej skali 1–6 sposób wprowadzenia nowego materiału podczas lekcji.	Średnia: 5,5
Oceń w szkolnej skali 1–6 pomoce użyte przez prowadzącego podczas lekcji.	Średnia: 5,4
Oceń w szkolnej skali 1–6 zaangażowanie prowadzącego podczas lekcji.	Średnia: 5,7

Wzór ankiety stworzonej na potrzeby realizacji projektu „Schule im Wandel” (Goethe Institut, ORE)

Podsumowując wnioski z powyżej ankiety, można stwierdzić, że młodzież biorąca udział w lekcjach typu LdL zrozumiała cel lekcji i oceniła, że został on zrealizowany. Uczniowie bardzo dobrze ocenili atmosferę panującą na lekcji, pomoce dydaktyczne i zaangażowanie prowadzącego. Lekcje LdL bardzo im się podobały, podczas ich prowadzenia młodzież była zaangażowana i zmotywowana. Wielu uczniów, widząc sukces swoich kolegów i koleżanek prowadzących lekcję języka niemieckiego, bardziej zainteresowało się samym przedmiotem, poznało nowe aplikacje (Kahoot!, LearningApps) i zgłosiło się do prowadzenia zajęć.

Należy podkreślić, że lekcje typu LdL mają duży wpływ na kształtowanie kompetencji kluczowych u uczniów. Podczas pracy tą metodą w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych w Sierakowicach zaobserwowano:

- większą aktywizację uczniów, inicjatywność, chęci do pracy i działania, wyjście z szeregu i determinację w osiągnięciu celów,
- większą chęć uczniów do poszukiwania nowych i bardziej efektywnych metod uczenia się, m.in. języków obcych,
- większe zainteresowanie uczniów zadaniami dodatkowymi związanymi z językiem niemieckim, większe zaangażowanie z ich strony w proces lekcyjny,
- uczniowie wykazali się zdolnościami, przedsiębiorczością, kreatywnością, sami mogli aktywnie uczestniczyć w planowaniu przebiegu lekcji.

Jako konkluzję mogę tylko dodać, że widząc zaangażowanie i motywację uczniów, ich chęci opanowania języka niemieckiego i wykazania się na forum swoimi umiejętnościami, nadal kontynuuję wdrażanie metody LdL na swoich lekcjach. Jak powiedział Chris Darimont: „Duża część postępu w nauce była możliwa dzięki ludziom niezależnym lub myślącym nieco inaczej”, co świadczy o tym, że moi uczniowie są na dobrej drodze.